

УДК 347.736

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2021.5.1.5>

ПОЛЯКОВ Р.Б.

**ПІДСТАВИ І НАСЛІДКИ ЗАКРИТТЯ ПРОВАДЖЕННЯ
В СПРАВІ ПРО НЕПЛАТОСПРОМОЖНІСТЬ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ
(НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНИ ТА НІМЕЧЧИНИ)**

**GROUNDS AND CONSEQUENCES OF CLOSURE OF THE INDIVIDUAL
INSOLVENCY PROCEEDINGS (ON THE EXAMPLE OF UKRAINE AND GERMANY)**

У статті досліджуються підстави і наслідки закриття провадження в справі про неплатоспроможність фізичної особи за законодавством України та Німеччини. Автором наголошується на необхідності закріплення норм інституту закриття справи про неплатоспроможність у вигляді окремої статті у Книзі 4 КзПБ, положення якої будуть врегульовувати всі підстави та наслідки закриття справи про неплатоспроможність. Відзначається потреба у встановленні чіткого порядку закриття справи, пов'язавши його або із закінченням процедур реструктуризації чи погашення боргів, або із достроковим їх завершенням у зв'язку з настанням об'єктивних обставин чи недобросовісної поведінки боржника. Робиться пропозиція щодо встановлення правових наслідків для громадян, які були визнані банкрутом, у вигляді заборони на укладання договорів позики, кредиту, поруки та застави протягом 5 років після закриття справи про неплатоспроможність.

Проаналізовано сучасну судову практику українських господарських судів першої, апеляційної і касаційної інстанцій у частині підстав закриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи.

Установлено, що в Німеччині питання закриття провадження в справі про неплатоспроможність не має спеціального правового регулювання. Проте виявлено дві його особливості: 1) якщо застосування процедури списання залишкової заборгованості не відбувається в чітко визначених випадках, німецький законодавець передбачає настання такого наслідку, як унесення інформації про боржника до реєстру боржників, а отже, виникнення примусового виконання зобов'язань; 2) якщо провадження закривається у зв'язку з ухваленням плану врегулювання заборгованості (конкурсного плану), то до боржника неможливо заявити судові витрати, які були понесені кредиторами. Зазначено, що в разі схвалення плану врегулювання заборгованості (конкурсного плану) у виграші залишаються дві сторони (як боржник, так і кредитори). Констатовано прагнення німецького законодавця унеможливлення шикани з боку кредиторів, які б за рахунок правомірної реалізації права на відшкодування судових витрат завдавали б шкоди боржнику.

На підставі аналізу застосування норм КзПБ висловлено пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання закриття провадження у справах про неплатоспроможність фізичних осіб.

Ключові слова: неплатоспроможність, закриття провадження, фізична особа-боржник, реструктуризація, погашення боргів.

The article examines the grounds and consequences of closure of the individual insolvency proceedings under the legislation of Ukraine and Germany. The author emphasizes the necessity to enshrine the rules of closure of the insolvency proceedings in the form of a separate article in Book 4 of the Bankruptcy Code, the provisions of which will regulate all the grounds and consequences of the closure of the insolvency proceedings. There is a need to establish a clear procedure for closure of the proceedings, linking it either with the completion of the debt restructuring or repayment of debts, or with their early completion due to the occurrence of objective circumstances or bad faith of the debtor. A proposal is made to establish legal consequences for citizens who have been declared bankrupt, in the form of a prohibition on concluding loan, credit, suretyship and pledge agreements for 5 years after the closure of the insolvency proceedings.

The actual practice of the Ukrainian commercial courts of the first, appellate and cassation instances in the part of the bases of closure of the individual insolvency proceedings is analyzed.

It has been established that in Germany the issue of closure of the individual insolvency proceedings has no special legal regulation. However, two features have been identified: 1) if the procedure of the residual debt discharge is not used in clearly defined cases, the German legislature provides for such consequences as entering information about the debtor in the register of debtors and, consequently, the commencement of obligations enforcement; 2) if the proceedings are closed in connection with the adoption of the plan for the settlement of debts (insolvency plan), it is impossible to declare to the debtor the court costs incurred by creditors. It is noted that in case of approval of the plan for the settlement of debts (insolvency plan), two parties, both the debtor and the creditors, would benefit. The desire of the German legislator to prevent the chicane by creditors, which would be due to the lawful exercise of their right to reimbursement of court costs harm the debtor.

Based on the analysis of the application of the norms of the Bankruptcy Code, proposals were made to improve the legal regulation of the closure of the individual insolvency proceedings.

Key words: *insolvency, closure of proceedings, individual debtor, debt restructuring, debt repayment.*

Вступ. На сучасному етапі відносини неспроможності (банкрутства) набули певної оновленої форми у зв'язку з набуттям чинності Кодексу України з процедур банкрутства (далі – КзПБ, Кодекс). В.В. Радзивілюк слушно наголошує, що низка новел Кодексу може сприяти виникненню таких проблем, із якими раніше не зіштовхувалися ні боржник, ні кредитор, ні інші учасники відносин банкрутства, ні економіка нашої країни загалом [1, с. 108].

І.О. Вечірко зазначає, що «більшість фахівців із питань неспроможності вважають необґрунтованим та несвоєчасним запровадження нормами Кодексу процедури неплатоспроможності фізичної особи. З цим слід погодитись, оскільки для запровадження відповідних змін необхідна як стабільна економічна ситуація в країні, так і узгодження ухвалених норм із нормами цивільного та господарського законодавства» [2].

Як показала правозастосовна практика, одними з найбільш болючих проблем стали підстави і наслідки закриття провадження в справі про неплатоспроможність фізичної особи. Окремі питання правового регулювання відносин неспроможності (банкрутства) загалом, а також неплатоспроможності фізичної особи зокрема ставали предметом дослідження таких науковців, як І.А. Бутирська, І.О. Вечірко, Б.М. Поляков, В.В. Радзивілюк, А.С. Савченко та ін. Однак сучасна юридична наука не містить комплексного аналізу правового регулювання окресленої проблематики з позиції законодавства України та Німеччини, що зумовлює актуальність цього дослідження.

Постановка завдання. Мета статті – здійснити теоретико-правовий аналіз підстав і наслідків закриття провадження в справі про неплатоспроможність фізичної особи на прикладі України та Німеччини.

Результати дослідження. Закриття справ про неплатоспроможність громадянина здійснюється за допомогою загальної статті 90 КзПБ, що належить до юридичних осіб та застосовується до фізичних субсидіарно, а також кількох статей Книги 4 КзПБ [3].

У процедурі реструктуризації закриття справи про неплатоспроможність має місце внаслідок: – недобросовісної поведінки боржника із санкцією не відкривати такі справи 1 рік і без такої;

– незадовільних результатів процедури реструктуризації;
– успішної реалізації плану реструктуризації та відновлення платоспроможності фізичної особи з погашенням усього боргу кредиторам (частина 7 статті 123, частини 8, 11 статті 126, частина 3 статті 129 КзПБ).

У процедурі погашення боргів діє загальне правило про закінчення процедури у зв'язку з недостатньою кількістю у боржника майна на погашення вимог кредиторів (статті 133, 134 КзПБ).

Підстав для закриття справ про неплатоспроможність, які можна субсидіарно використати зі статті 90, виходячи з передбачених Книгою 4, не зовсім багато:

– наявність відкритої раніше справи про неплатоспроможність тієї ж фізичної особи. Таке можливо лише за наявності одночасно двох незакінчених проваджень справ про неплатоспроможність щодо одного й того ж громадянина. При цьому виникнути ситуація може не лише через помилку судді чи апарату суду. Найчастіше такий стан речей має місце в разі скасування судового акта, за яким закрито первинну справу про неплатоспроможність. І тоді закривається відкрита згодом справа;

– відновлено платоспроможність боржника або погашено всі вимоги кредитора. Тут має місце або врегулювання всіх боргових зобов'язань із кредиторами, або повна їхня оплата. Наприклад, усі кредитори в порядку статті 192 ГПК України уклали мирову угоду з боржником;

– до боржника після офіційного повідомлення про відкриття справи про неплатоспроможність не висунули вимоги кредитори. Така ситуація повинна мати місце до ухвалення судом рішення про закриття справи. Пояснюється це тим, що закінчення 30-денного строку на подання кредитором своїх вимог не тягне за собою автоматичну втрату майнових прав. Протягом усіх судових процедур кредитори можуть заявити або дозаявити свої вимоги. При цьому наслідки такого порушення законодавець установив лише для конкурсних кредиторів. Їх лише позбавляють права голосу в представницьких органах кредиторів;

– справа не підлягає розгляду в господарських судах України. Ця ситуація, зокрема, може мати місце, коли боржник не є громадянином України;

– господарським судом не виявлено в боржника ознак неплатоспроможності. Це можливо тоді, коли боржник чи третя особа погасили вимоги кредиторів не в повному обсязі. Але при цьому сума заборгованості становить менше ніж 30 мінімальних розмірів заробітної плати, якщо саме з цієї підстави відкрито справу про неплатоспроможність.

Серед перелічених підстав наявна описка, яка стосується закриття справи у зв'язку з неза явленням у справі кредиторів (пункт 6 частини першої статті 90 КзПБ). Проблема в тому, що для закриття справи необхідно вводити процедуру погашення боргів (ліквідації для юридичних). Про це прямо говорить частина 2 статті 90 КзПБ. Щоб увести процедуру погашення боргів, потрібне рішення зборів кредиторів. Але в тому й річ, що кредиторів як «рушійної сили» процедури неплатоспроможності взагалі не існує. З іншого боку, боржник не має пасиву. І тут цілком логічне питання: як така особа, яка нікому вже не винна, може бути визнати банкрутом? Отже, громадянин платоспроможний. Отже, про жодне банкрутство не може йтися.

На наш погляд, закриття справи про неплатоспроможність громадянина внаслідок неподання кредитором своїх вимог має здійснюватися в процедурі реструктуризації боргів.

Під час застосування пункту 6 частини першої статті 90 КзПБ має місце неоднозначна судова практика. Так, у справі № 910/16593/19 про банкрутство ТОВ «Л», відкритого за заявою самого боржника, Господарський суд міста Києва ухвалою від 27.04.2020 р. закрив провадження на підставі пункту 8 частини першої статті 90 КзПБ у зв'язку з відсутністю в боржника ознак неплатоспроможності. Суд мотивував своє рішення тим, що до боржника не пред'явлено в суд жодної заяви кредитора [4].

Апеляційна інстанція скасувала вказане судові рішення, посилаючись на те, що в цій ситуації необхідно вводити процедуру погашення боргів і вже після цього закривати справу, але за пунктом 6 частини першої статті 90 КзПБ у зв'язку з неза явленням у справу кредиторів. Верховний Суд постановою від 11.02.2021 р. скасував рішення апеляційної інстанції і залишив чинною ухвалу місцевого суду. На думку касаційної інстанції, відсутність заяв кредиторів до дня попереднього засідання суду не дає можливості надати оцінку твердженням боржника про його неплатоспроможність [5].

Така позиція Верховного Суду за його правильної логіки щодо неможливості руху справи, ініційованої боржником, на жаль, породжує здивування щодо незастосування пункту 6 частини першої статті 90 КзПБ. Виходить так, що ця норма є зайвою, оскільки вона дублює пункт 8 частини першої статті 90 КзПБ. До того ж Верховний Суд не помічає, що під колізію у вигляді

описки потрапив також пункт 5 частини першої статті 90 КЗПБ, який стосується закриття справи у зв'язку із затвердженням судом звіту ліквідатора. Відповідно до цієї норми суд закриває провадження в справі на всіх стадіях провадження в справі про банкрутство (до і після визнання боржника банкрутом). Насправді, суд за цією підставою може закрити справу суто після визнання боржника банкрутом. Така плутанина виникла внаслідок, м'яко кажучи, «невдалого копіювання» розробниками кодексу статті 83 Закону про банкрутство. Як наслідок, частково зсунулися цифри й виникла правова колізія [6].

Варто зазначити, що закриття справи про банкрутство (неплатоспроможність) за пунктом 6 частини першої статті 90 КЗПБ має принципове значення, оскільки тягне для боржника настання пільг у вигляді погашення вимог кредиторів, що не заявлялися в справу (частина 4 статті 90 КЗПБ), чого не відбувається внаслідок закриття справи через відсутність ознак неплатоспроможності в боржника (пункт 8 частини першої статті 90 КЗПБ).

На відміну від Верховного Суду проблему з колізіями в пунктах 5 і 6 частини першої статті 90 КЗПБ вирішив, як не дивно, той же Північний апеляційний господарський суд, але вже в постанові від 07.10.2020 р. у справі про неплатоспроможність № 927/318/20. У ній апеляційний господарський суд усунув колізію способом системного тлумачення ст. 90 КЗПБ, розділів II, III, IV Книги третьої КЗПБ, відповідно до чого застосовується п. 6 ч. 1 ст. 90 КЗПБ (закриття провадження в справі про банкрутство у зв'язку з тим, що до боржника після офіційного оприлюднення оголошення про відкриття провадження в справі про його банкрутство не висунуто вимог), можливо, лише до визнання боржника банкрутом, а що стосується (закриття провадження у зв'язку із затвердження звіту ліквідатора) п. 5 ч. 1 ст. 90 КЗПБ, то його застосування можливе лише після визнання боржника банкрутом [7].

На нашу думку, позиція апеляційного суду відповідає волі законодавця. Якщо розробники Кодексу допустили яку-небудь описку, то суд повинен взяти на себе сміливість її усунути самостійно через відповідне тлумачення колізійних норм. Як показує сьогодення судова практика, місцеві господарські суди України йдуть цим шляхом і почали використовувати, як не дивно, не висновки Верховного Суду, а постанову Північного апеляційного господарського суду від 07.10.2020 р. у справі про неплатоспроможність № 927/318/20 і самостійно усувають колізію в пунктах 5 і 6 частини першої статті 90 КЗПБ [8–12].

Таким чином, ми бачимо, що законодавець допустив описку в частині 2 статті 90 КЗПБ, тому до неї необхідно внести зміни, виклавши в такій редакції: «2. Провадження у справі про банкрутство може бути закрито у випадках, передбачених пунктами 1, 2, 6 і 7 частини першої цієї статті, на всіх стадіях провадження у справі про банкрутство (до та після визнання боржника банкрутом), у випадках, передбачених пунктами 3, 4, 5 (щодо звіту керівника санації), 8 і 9 частини першої цієї статті, – лише до визнання боржника банкрутом, а у випадку, передбаченому пунктом 5 (щодо звіту ліквідатора), – лише після визнання боржника банкрутом.».

А. Савченко зазначає, що «серед підстав закриття провадження у справі згідно зі ст. 90 Кодексу України з процедур банкрутства відсутня така підстава, як смерть боржника – фізичної особи-підприємця. Не міститься відповідної норми і в Книзі четвертій Кодексу України з процедур банкрутства, присвяченого відновленню платоспроможності фізичної особи» [13, с. 111].

Правові наслідки, які передбачені частиною 4 статті 90 КЗПБ та які мають місце для юридичних осіб, цілком можуть бути застосовані в справах громадян унаслідок закриття справи про неплатоспроможність.

Суть наведеної норми полягає в тому, що вона визначає долю тих кредиторів, які не звернулися до справи або вимоги яких були відхилені (не задоволені) судом. Вимоги таких кредиторів вважаються погашеними, а виконавчі документи не підлягають виконанню. При цьому зазначена пільга законодавця не стосується всіх випадків закриття справи. Вона стосується лише п'яти підстав та, ураховуючи особливості процедури неплатоспроможності фізичних осіб, стосуватиметься:

- відновлення платоспроможності;
- погашення всіх вимог кредиторів;
- затвердження звіту керівника реструктуризації;
- затвердження звіту керівника реалізації;
- незаявлення кредиторами вимог до боржника після офіційного оприлюднення оголошення про відкриття справи про неплатоспроможність.

Тепер розберемо підстави закриття справи про неплатоспроможність, передбачені Книгою 4 КЗПБ. На жаль, такі особливі підстави для фізичних осіб містяться не в одній нормі, а розсереджені в багатьох статтях Книги. Така ситуація лише ускладнює роботу правозастосовним

органам та юристам. Слід пам'ятати, що процедура неплатоспроможності починається разом із уведенням стадії реструктуризації (аналог санації юридичних осіб). При цьому такої попередньої стадії, як розпорядження майном, де формується пасив та актив боржника, а також представницькі органи кредиторів, для фізичних осіб, на відміну від юридичних, не передбачено.

Усі ці організаційні заходи здійснюються для громадян у процедурі реструктуризації. Інакше кажучи, процедура реструктуризації боргів становить комплексну судову процедуру, де не тільки відновлюється платоспроможність боржника, а й формується пасив і актив боржника і створюються представницькі органи кредиторів.

Виходячи з особливостей процедури реструктуризації, підстави для закриття можна диференціювати залежно від:

- періоду їх виникнення (до затвердження плану реструктуризації та після);
- факторів виникнення (суб'єктивні та об'єктивні).

Розглянемо зазначені підстави більш детально.

1. Підстави для закриття справи про неплатоспроможність, що виникають до затвердження судом плану реструктуризації. Такі підстави містяться в частині 7 статті 123, частинах 8, 11 статті 126 КзПБ. При цьому закриття справи за частиною 7 статті 123 КзПБ тягне обмеження на 1 рік процесуального права боржника на відкриття нової справи про неплатоспроможність, а саме:

- боржником вказано недостовірні відомості в декларації про майновий стан;
- придбання майна за кошти боржника для інших членів сім'ї;

– наявність щодо боржника судового рішення про притягнення до адміністративної чи кримінальної відповідальності за неправомірні дії, пов'язані з неплатоспроможністю.

Аналізуючи пункт 2 частини сьомої статті 123 КзПБ, І.А. Бутирська зазначає: «Яке значення для справи про неплатоспроможність має той факт, що майно одного члена сім'ї боржника зареєстровано на іншого члена сім'ї боржника? Напевно, законодавець тут мав на увазі, що майно саме боржника зареєстровано на іншого члена сім'ї, але в тому вигляді, в якому ця норма викладена, вона читається не так. Крім того, навіть якщо говорити про випадки реєстрації майна боржника на членів його сім'ї, то найбільш поширеним способом такої реєстрації майна є укладення договору дарування з членом сім'ї. Але якщо йдеться про договір дарування, укладений із членом сім'ї боржника, то КзПБ у ст. 42 передбачає це як підставу для визнання такого договору недійсним і, як наслідок, як повернення майна в ліквідаційну масу» [14].

Наступна група підстав для закриття справи про неплатоспроможність, але вже з можливістю подання в майбутньому без будь-яких обмежень нової заяви про відкриття справи про неплатоспроможність передбачена частинами 8, 11 статті 126 КзПБ. Це:

– порушення порядку розробки, погодження плану реструктуризації та наявності в ньому умов, що суперечать законодавству;

- до початку виконання плану реструктуризації боржник не погасив необхідні платежі;
- боржник перешкоджає здійсненню щодо нього судових процедур;
- боржник не погодив план реструктуризації;

– після закінчення трьох місяців після відкриття справи про неплатоспроможність суду не подано на затвердження план реструктуризації.

2. Підстави для закриття справи про неплатоспроможність, що виникають після затвердження судом плану реструктуризації.

Таких підстав передбачено законодавцем лише дві, і вони регламентовані частиною 3 статті 128 та частиною 3 статті 129 КзПБ.

Перша підстава стосується порушення плану реструктуризації, а друга – його виконання.

З огляду на частину 3 статті 128 КзПБ, закриття справи про неплатоспроможність може мати місце в разі порушення боржником плану реструктуризації.

Що ж до такої підстави закриття справи, як успішне виконання плану реструктуризації, то вона застосовується за результатами розгляду звіту арбітражного керівника.

У результаті розгляду звіту про виконання плану реструктуризації суд закриває провадження у справі та звільняє боржника від усіх боргів (частина 4 статті 129 КзПБ). Тут мають на увазі неподані або відхилені вимоги кредиторів, а також прошені борги як одна з умов плану реструктуризації.

Тепер розберемо суб'єктивні та об'єктивні фактори для закриття справи про неплатоспроможність.

Суб'єктивний фактор. Конструкція дострокового закриття справи в процедурі неплатоспроможності загалом ґрунтується на суб'єктивному факторі. Сутність цього фактору полягає

або в умисних діях боржника, направлених на переведення процедури реструктуризації на погашення боргів, або в неналежному виконанні своїх обов'язків у погашенні вимог через порушення встановлених законом заборон.

Об'єктивний фактор. Тут мається на увазі, що боржник неспроможний виконати покладені на нього законом обов'язки у зв'язку зі, скажімо, відсутністю в нього необхідного майна. Це стосується, наприклад, неоплати боргів за аліментами, відшкодування шкоди, заподіяної здоров'ю, за деякими обов'язковими платежами (пункт 5 частини 8 статті 126 КзПБ). На наш погляд, об'єктивний фактор може свідчити про добросовісну поведінку боржника і, як наслідок, дає право на застосування до нього судом процедури погашення боргів.

З огляду на це, вбачається за доцільне, щоб законодавець чітко ув'язав підстави для закриття справи про неплатоспроможність із суб'єктивним фактором боржника, для чого необхідною доповнити статтю 126 КзПБ новою частиною такого змісту:

«12. Якщо суд дійде висновку, що боржник вчиняє або ухиляється від вчинення цих дій із метою введення щодо нього процедури погашення боргів, то за наявності зазначених підстав суд закриває справу про неплатоспроможність».

Закриття справи в процедурі погашення боргів.

У процедурі погашення боргів передбачено лише одну підставу для закриття справи про неплатоспроможність і регламентовано Розділом V Книги 4 КзПБ, який має назву «Наслідки закриття провадження у справі про банкрутство».

Щоправда, відразу впадає в очі описка законодавця в частині назви справи. Справи про банкрутство стосуються юридичних осіб, а ось громадян – про неплатоспроможність. Але за змістом у V Розділі йдеться саме про фізичних осіб. Для усунення такої колізії, як описки, законодавцю слід замінити слово «банкрутство» на «неплатоспроможність».

Що ж до власне підстави для закриття справи, то вона безпосередньо пов'язана із завершенням процедури погашення боргів.

На жаль, V Розділ Кодексу, незважаючи на свою назву, не містить згадки як про процесуальний документ, який подається до суду, так і про суб'єкта, який ініціює питання про закриття справи. Очевидно, ініціатором такого питання має бути керівник реалізації, який і має подати до суду свій звіт та остаточну декларацію боржника. Такого висновку можна дійти на підставі системного тлумачення статей 65, 90, 113, 116 КзПБ.

У перерахованих нормах йдеться про те, що:

- по-перше, у боржника-громадянина, на відміну від юридичної особи, фінансовий і майновий стан закріплюється не в балансі, а в декларації;
- по-друге, за результатами процедури ліквідації юридичної особи арбітражний керівник подає до суду свій звіт та ліквідаційний баланс;
- по-третє, за наслідками розгляду зазначених документів ліквідатора суд затверджує сам звіт та закриває справу про банкрутство юридичної особи;
- по-четверте, провадження в справах про неплатоспроможність громадян здійснюється в порядку, передбаченому для юридичних осіб, з урахуванням особливостей, установлених Книгою 4. Отже, норми Кодексу для юридичних осіб застосовуються до громадян у тій частині, які або не регламентовані особливостями 4 Книги, або не суперечать їй.

Правові наслідки, що настають для громадян-банкрутів, після закінчення справи про неплатоспроможність, мають переважно інформаційний характер.

Відповідно до статті 135 КзПБ протягом 5 років фізична особа-банкрут зобов'язана під час укладання низки договорів (позики, кредиту, поруки, застави) лише ставити до відома контрагентів свою минулу неплатоспроможність.

Заборона на ініціювання такою особою протягом зазначеного строку нової справи про неплатоспроможність є лише єдиним серйозним заходом, який зберіг законодавець ще з редакції з 01.01.2000 р. Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» (стаття 49).

Такий стан справ не сприятиме належному виконанню громадянами своїх обов'язків щодо грошових зобов'язань, що виникають, наприклад, із кредитних чи податкових відносин. Це може мати масовий характер і призведе до погіршення економіки країни.

Отже, пропонуємо повернути частину 8 статті 92 Закону про банкрутство в редакції з 19.01.2013 р., яка встановлювала заборони для банкрутів фізичних осіб-підприємців на укладання низки майнових договорів.

З огляду на це, частину другу статті 135 КзПБ слід викласти в такій редакції:

«2. Протягом п'яти років після закінчення провадження в справі про неплатоспроможність, за якою фізична особа була визнана банкрутом, ця особа не може укладати договори позики, кредиту, поруки чи застави».

Для гарантування реалізації цієї норми необхідно запровадити державний реєстр фізичних осіб-банкрутів. До такого реєстру слід вносити відомості про громадян-банкрутів суто на підставі судових рішень.

Переходячи до питання закриття провадження в справі про неплатоспроможність фізичної особи в Німеччині, неодмінно маємо зазначити таке. Положення *Insolvenzordnung* (надалі Статут) [15] не містять спеціального регулювання щодо цього. Таким чином, у закритті провадження в справах про неплатоспроможність фізичних осіб у Німеччині можемо виділити деякі особливості.

Перша особливість стосується застосування списання залишкової заборгованості. Звичайно, задля застосування цієї процедури необхідне закриття провадження на певній умові, яка передбачається §211. Так, доволі логічним є те, що задля переходу до списання залишкової заборгованості саме провадження в справі має бути закритим у результаті нестачі активів боржника (в іншому разі, про яке списання залишкової заборгованості може йтися, якщо активів достатньо?).

Однак законодавцем передбачено спеціальне регулювання в разі неможливості застосування списання залишкової заборгованості в певних випадках. Цьому питанню присвячені положення §303а. У цій нормі зазначається необхідність унесення інформації про боржника до реєстру боржників (стосується положень розділу 6 глави 2 книги 8 Цивільного процесуального кодексу [16]). До того ж такий перебіг подій має місце в трьох чітко прописаних випадках:

- 1) боржнику відмовлено в списанні залишкової заборгованості у випадках, передбачених §§ 290, 296, 297, 297а;
- 2) боржнику відмовлено в списанні залишкової заборгованості за клопотанням кредитора відповідно до положень ч. 3 §303;
- 3) якщо списання залишкової заборгованості скасовано.

Таким чином, німецьким законодавцем передбачено дії, спрямовані на здійснення примусового виконання в разі неможливості застосування списання залишкової заборгованості.

Друга особливість належить до такої судової процедури, як ухвалення плану врегулювання заборгованості (конкурсного плану). Ідеться про §310, яким зазначається про неможливість заявлення до боржника судових витрат, понесених кредиторами в разі схвалення плану врегулювання заборгованості (конкурсного плану).

Такий стан речей, на нашу думку, є абсолютно логічним та правильним. Річ у тім, що в разі схвалення плану врегулювання заборгованості (конкурсного плану) у вигаші залишаються дві сторони (як боржник, так і кредитори), адже вимоги останніх будуть погашеними за умови уникнення довгої процедури неплатоспроможності, а також процедури списання залишкової заборгованості.

Не зайвим буде загадати і про те, що судові витрати – це додатковий тягар для боржника, в разі виникнення якого останній може і не виконати взяті на себе зобов'язання за планом врегулювання заборгованості (конкурсним планом). Певною мірою в такому разі ми можемо констатувати прагнення законодавця унеможливлення шикани з боку кредиторів, які б за рахунок правомірної реалізації права на відшкодування судових витрат завдавали б шкоду боржнику.

Висновки. З огляду на вищесказане, можна дійти таких висновків:

1. Слід закріпити норми інституту закриття справи про неплатоспроможність у вигляді окремої статті в Книзі 4 КзПБ, положення якої будуть врегульовувати всі підстави та наслідки закриття справи про неплатоспроможність.

2. Установити чіткий порядок закриття справи, ув'язавши його або із закінченням процедур реструктуризації чи погашення боргів, або із достроковим їх завершенням у зв'язку з настанням об'єктивних обставин чи недобросовісної поведінки боржника.

3. Деталізувати підстави для закриття справи через недобросовісну поведінку боржника, які можуть застосовуватися на будь-якій стадії судового процесу про неплатоспроможність.

4. Установити правові наслідки для громадян, які були визнані банкрутом, у вигляді заборони на укладання договорів позики, кредиту, поруки та застави протягом 5 років після закриття справи про неплатоспроможність.

5. У Німеччині питання закриття провадження в справі про неплатоспроможність не має спеціального правового регулювання. Проте виявлено дві його особливості: 1) якщо застосування процедури списання залишкової заборгованості не відбувається в чітко визначених

випадках, німецький законодавець передбачає настання такого наслідку, як унесення інформації про боржника до реєстру боржників, а отже, виникнення примусового виконання зобов'язань; 2) якщо провадження закривається у зв'язку з ухваленням плану врегулювання заборгованості (конкурсного плану), то до боржника неможливо заявити судові витрати, понесені кредиторами.

Список використаних джерел:

1. Радзивілюк В.В. Концептуальні зміни цільової спрямованості новітнього законодавства про банкрутство. *Право України*. 2019. № 8. С. 107–119.
2. Вечірко І.О. Про деякі проблеми реформування законодавства України про неплатоспроможність (банкрутство). URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/16680/Vechirko_Pro_deiaki_problemy_reformuvannya_zakonodavstva_Ukrainy_pro_nespromozhnist_bankrutstvo.pdf?sequence=1 (дата звернення 02.01.2022).
3. Кодекс України з процедур банкрутства : Закон України від 18 жовтня 2018 р. № 2597-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2019. № 19. Ст. 74.
4. Ухвала Господарського суду міста Києва від 27.04.2020 по справі № 910/16593/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93853293> (дата звернення 02.01.2022).
5. Постанова Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 11.02.2021 по справі № 910/16593/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94999454> (дата звернення 02.01.2022).
6. Поляков Б., Поляков Р. Кит и кот. *Закон и бизнес*. 2020. № 47 (1501). URL: <https://zib.com.ua/ru/print/145644.html> (дата звернення 02.01.2022).
7. Постанова Північного апеляційного господарського суду від 07.10.2020 р. у справі № 927/318/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92226567> (дата звернення 02.01.2022).
8. Ухвала Господарського суду Київської області від 02.03.2021 у справі № 911/3355/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95674346> (дата звернення 02.01.2022).
9. Ухвала Господарського суду міста Києва від 21.07.2021 у справі № 910/5453/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98519935> (дата звернення 02.01.2022).
10. Ухвала Господарського суду Волинської області від 07.07.2021 у справі № 903/225/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98233671> (дата звернення 02.01.2022).
11. Ухвала Господарського суду Чернігівської області від 31.05.2021 у справі № 927/289/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97386328> (дата звернення 02.01.2022).
12. Ухвала Господарського суду Сумської області від 20.12.2021 у справі № 920/932/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102104481> (дата звернення 02.01.2022).
13. Савченко А. Смерть фізичної особи-боржника як підстава для закриття провадження у справі про банкрутство. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 2. С. 109–114.
14. Бутирська І.А. Закриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи: чи є вихід з лабіринту? URL: <https://borgexpert.com/ru/bankrutstvo/fizychni-osoby/zakryttia-provazhennia-u-spravi-pro-neplatospromozhnist-fizychnoi-osoby-chy-ie-vykhid-z-labiryntu> (дата звернення 02.01.2022).
15. Insolvenzordnung: vom 5. Oktober 1994 (BGBl. I S. 2866). URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/inso/BJNR286600994.html#BJNR286600994BJNG000100000> (дата звернення: 02.01.2022).
16. Zivilprozessordnung: vom 5. Dezember 2005 (BGBl. I S. 3202; 2006 I S. 431; 2007 I S. 1781), die zuletzt durch Artikel 3 des Gesetzes vom 5. Oktober 2021 (BGBl. I S. 4607) geändert worden ist. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/zpo/> (дата звернення: 02.01.2022).